

Unitárius elődeinkről: Fekete Lajos

A magyar nyelvű erdészeti irodalom egyik megalapozójaként ismert *Fekete Lajos* 1837. június 18-án született Tordán.

Apja Zoltán, *Kenyeres Ágnes*: „Magyar életrajzi lexikon”-ja szerint erdőmérnök volt, *Szimonyi József*: „Magyar írók élete és munkája” című sorozata unitárius vallású kamarai orvosnak mondja.

Mágócsy Dietz Sándor Fekete Lajosról írt emlékbeszédében (1947) úgy tudja, hogy elemi iskolai tanulmányait Tordán, a középiskoláit Kolozsvárt végezte, az unitárius kollégiumban. Rokona, *Koncz Imre*, a kolozsmonostori kincstári főerdész tanácsára a selmechányi Akadémia erdészeti szakára iratkozott be. Itteni tanulmányait 1856-ban kezdte meg és 1859-ben végezte be. Tanárai között volt *Wagner Károly*, aki a magyar nyelvű erdészeti irodalom megteremtésének eszméjét plántálta növendékébe, aki az Akadémiát ösztöndíjas tanulóként végezte el.

Fekete erdészeti pályafutását a kolozsvári kincstári jószágigazgatóság kerületében gyakornokként kezdte el. Az erdészeti államvizsgát 1862-ben tette le.

1867-ben – az említett – *Wagner Károly* igazgató, Feketében látva azt a munkatársat, akire a magyar nyelvű oktatásra való áttérésben minden szempontból támaszkodhat – meghívta az Akadémia segédtanári állására. Ebben a minőségében nemzetgazdaságtant, pénzügytant, erdőértékszámítás-tant, állattant, erdészeti rovtant, talajtant és éghajlattant tanított. Két év múlva, 1869. október 20-án kinevezték ideiglenes erdésznek, de az Akadémián tovább is tanított, sőt megbízást kapott a titkári teendők végzésére is.

1871-től mint az Akadémia rendkívüli tanára, majd 2 év múlva, 1873-tól mint rendes tanár tanított. *Kenyeres Ágnes* szerint az erdőtenyésztési tanszék vezetőjeként erdőtenyésztésben, növénybonctan, élettan, erdővédelem, vadászati és úrbéri törvények tárgyakat adta elő. Tanári munkáját még tetőzte az akadémiai növénykertnek és az iblyei erdő és kísérleti telepnek irányítása.

1877-ben részt vett az erdőőr-képzésben.

1881-től 1889-ig legtöbb idejét a hazai főbb fafajok elterjedésének és természeti viszonyainak tanulmányozására fordította.

1891. szeptember 15-től tanszéket változtatott és az erdőrendezési tanszéken tanított tovább.

1892–1893-ban az Akadémia aligazgatói tisztét töltötte be.

1896-ban növényföldrajzi munkálatokat végzett.

1897-től 1900-ig az Akadémia igazgatója volt.

1906-ban – 39 évi tanári működés után – vonult nyugdíjba.

Mint tanár, egyike volt a legkiválóbb előadóknak, akit az ifjúság nemcsak kiváló pedagógiai rátermettsége, hanem humánus bánásmódja miatt is nagyra becsült.

Fekete Lajos élete nem merült ki a tanításban. Több tanulmányúton bővítette tudását. *Mágócsy Dietz* emlékbeszédében főlegemlítette, hogy például 1872-ben, mint az Akadémia rendkívüli tanára, a Pénzügyminisztérium megbízásából két hónapig a máriabrunni, a hainni és a schaffenburgi erdészeti főiskolákat és kísérleti állomásokat tanulmányozta, megismerkedve az ottani erdőgazdaságokkal, erdészeti szervezetekkel és igazgatási módszerekkel. Öt év múlva, 1878-ban – saját költségén – a svájci erdészeti és növényzeti viszonyokat tanulmányozta.

Fekete Lajos széles körű tanári működését szakírói tevékenysége tette teljessé.

Szakírói munkássága felölelte az erdészet minden területét. Benne önálló tapasztalatai, megfigyelései és saját kísérleteinek eredményei kaptak helyet.

Nagyobb munkái közül több pályadíjjal jutalmazott került ki. Ezekből néhány időbeli sorrendben az alábbi:

Kolozsvárt 1876-ban az Erdélyi Gazdasági Egylet kiadásában jelent meg a „Mezőség kopárainak befásítása” című munkája. E munka megírására az Erdélyi Gazdasági Egylet írt ki pályázatot az Erdészeti Lapok 1873. évi VII. és IX. füzetében. Az 50 arannyal jutalmazott munka a Mezőség talajigényének a beültetésére alkalmasnak ítélt fákkal, a tenyésztési igényekkel, az ültetés technológiájával és a kiültetett fák ápolásával foglalkozott.

Itt még csupán három pályadíjat nyert munkáját soroljuk föl, érzékeltetve azt a szakmai sokoldalúságot, amely nemcsak nevelői, hanem gyakorlati tevékenységének is meghatározója volt. Ezek az 1881-ben megjelent „A tölgy te-

nyésztése”, az 1889-ben kiadott „A Magyarországon előforduló fő fanemek csemetéinek termesztése és ültetése” és az 1893-ban napvilágot látott „Az erdei vetésről és ültetésről” című munkája, mely 1-1 állomáshelye volt az erdészeti irodalom magyar nyelvű kiadványainak.

Tudni kell, hogy *Fekete Lajos* írói munkássága arra az időre esett, amikor a magyarországi erdészet még az Osztrák–Magyar Monarchia függvénye volt, de a már említett akadémiai igazgató, *Wagner Károly* (1830–1879) megtette az első lépéseket az erdészeti tudománynak a magyar viszonyokhoz való alkalmazására. Ez irányú munkásságának legnagyobb eredménye az 1879-ben életbe léptetett „erdőtörvény” volt, melynek elkészítésében részt vett a magyar erdészet másik nagy úttörője, a szintén unitárius *Bedő Albert* is. Fekete Lajos nagy munkakedvvel párosuló tudásával élenjárója volt a magyar nyelvű erdészeti szakirodalomnak. Mivel a monarchiával való hosszú függőségi viszonyt Fekete korában az erdészeti tudomány művelőinek többsége, az osztrák szellemiség irányította, *Fekete Lajosnak* munkaereje oroszlanrészét az alapozásra kellett fordítania. E népszerűtlen tevékenységének tudható be, hogy a közvetlen szakmai körökben nem talált kellő elismerésre. Azonban, ha azt nézzük, hogy tagjává választotta a Magyar Királyi Természettudományi Társulat, 1896-ban megkapta a II. osztályú vaskorona lovagrendet, 1904-ben az Országos Erdészeti Egyesület neki ítélte a Horváth Sándor Alapítvány kamatait, 1910-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta, akkor kiderül, hogy munkásságára mégis csak fölfigyeltek és olyan elismerésben részesítették, amely nem mindenkinek jutott osztályrészül.

Fekete Lajos kisebb-nagyobb munkáinak száma meghaladta a 163-at. Ha ehhez még hozzávesszük német nyelvű tanulmányait és könyvismertetéseit, kétségtelenül egyike volt a legtermékenyebb szakmai íróknak. Igen sok munkája jelent meg az Erdészeti Lapokban, az Erdészeti Kísérletekben, az Erdélyi Gazdában. A selmechányi Orvosgyógyász és Természettudományi Egyesületben tartott előadásokat. Mint gyakorlati érzékű ember, találmányainak közcélra bocsátásával is társadalmi

értékítéletét juttatta kifejezésre. Meghonosodott és felhasználta találmányai a to-lókás magvető, a hernyőenyvező, a fo-gantyús átlaló és a *Cséti Ottóval* közö-sen készített famagasságmérő műszer voltak.

Fekete Lajosnak az egyházhoz való viszonyáról kevés ismeretanyaggal ren-delkezünk. Ennek oka azzal magyaráz-ható, hogy korán kikerült a szülőföld vonzóköréből. Sopron, ahol élt – a ko-rabeli viszonyokat nézve –, mérhetetlen távolságra volt az unitárius központok-tól, s így már az is egyházi tevékenység-nek könyvelhető el, hogy megmaradt unitárius hitében. Amikor az 1800-as évek végén az unitarizmus Magyaror-szágon is meggyökeresedett és a buda-pesti egyházközösség tevékenysége az egész mai értelemben vett Magyaror-szág területére kiterjedt, az akkori lelké-szek *Fekete Lajossal* is fölveték a kap-csolatot. Tudomásunk van arról, hogy

bevonták az Egyház igazgatási munká-jába, s abból, mint egyháztanácsos vet-te ki részét.

Fekete Lajos életét Selmezbányán, 1916. június 29-én fejezte be. Holttestét az Akadémia díszcsarnokából kísérték a temetőbe, a tanári kar, az ifjúság és a kö-zönség nagy részvéte mellett. Az utókor munkásságát és érdemeit jobban méltá-nyolta, mint közvetlen kora. Halála után, majd másfél évtizeddel (1930-ban) az Er-dészeti Akadémia és a Műszaki és Gaz-dasági József Nádor Egyetem Erdészeti Kara az intézet parkjában emlékére szobrot állított. Ezzel azonos elismerés-ben részesítette a másik nagy unitárius erdészszel, *Bedő Alberttel*, akinek emlé-két az ásothalmi, nevével elnevezett is-kola kertjében ugyancsak szobor őrzi. Fölötte a szokásos akadémiai emlékbé-szédet *Mágócsy Dietz Sándor* tartotta.

Kelemen Miklós
(*Unitárius Élet*)

Köszöntjük a 75 éves Kelemen Miklóst

Kelemen Miklós 1925. február 16-án született Szegeden. Középiskolai ta-nulmányait Szegeden kezdte és Ko-lozsvárt fejezte be. 1943-tól a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémia és a Ferencz József Tudományegyetem bölcsészkar hallgatója volt. 1953-tól a Bolyai Tudományegyetem levelező tagozatán számtan-fizika szakon ta-nult. A Teológiai Akadémia külföldi továbbtanulásra jelölte, de a tovább-tanulásra a politikai helyzet alakulása miatt nem kerülhetett sor. 1947-től Erdélyben a bordosi, majd a nyomáti egyházközösségben végzett lelkészi szolgálatot. 1952-ben hazahívták ma-gyarországi szolgálatra, de hazatele-pülésére csak 1956-ban kerülhetett sor. 1952–1956 között Szászrégenben élt. Itt a Faipari Vállalatnál előbb fizi-kai munkát végzett, majd beosztott könyvelőként dolgozott. A helyi Faipari Iskola magyar tagozatán 2 tanév-ben tanított. Hazatelepülése évében – nem lévén üres lelkészi állás – Szege-den, a MNB-ban helyezkedett el. 1956. szeptember–november hóna-pokban katonai szolgálatot teljesített, majd 1957 februártól Füzesgyarmaton, Hódmezővásárhelyen, Szegeden és a Duna–Tisza közti szórványegy-házközösségben szolgált. 1989-től 1992-ig a magyarországi unitárius egyház

titkárelőadója is volt. Hódmezővásár-helyi és szegedi évei alatt a lelkészi munkakör mellett előbb virágkertész-ként, majd a hódmezővásárhelyi Álla-mi Gazdaságban fizikai és adminiszt-rátori, majd ugyanott az Állatorvostu-dományi Egyetem Állategészségügyi Főiskolai Kar Tanüzemében könyve-lőként dolgozott. Nyolcadik gimnazis-ta korában az országos középiskolai versenyen dolgozatával harmadik dí-jat nyert. 1958-tól ír a magyarországi unitárius egyház lapjába, az Unitárius Életbe, 1961 óta gyűjti a múltban élt nagy unitáriusokra vonatkozó írott anyagot. Gyűjteménye meghaladta a nyolcezeret. A Heltai Gáspár kiadó gondozásában jelent meg *Enyedi Györgyről* írt munkája és a Magyar Egyháztörténeti Vázlatokban a mai Magyarország területén lévő unitárius egyházat bemutató tanulmánya. Sze-repelt a budapesti és kolozsvári Dávid Ferenc Egyletben, a Magyar Rádió val-lásos műsoraiban és a tévében is. Nagybátyja volt az erdélyi történetu-dós, *Kelemen Lajos*.

Kelemen Miklóssal a lánya család-ján keresztül ismerkedtem meg a nyolcvanas évek elején. Találkozá-sunk egy szomorú és mélyen nyomot hagyó (unitárius hitélet) eseménye volt, amikor 1988 tavaszán ő végezte a

lelkészi feladatot *Gyarmathy Endre* erdőmérnök, volt iskolaigazgató sírjá-nál. Kapcsolatunk olyannyira megerő-södött, hogy 1988 őszén az OEE Oka-tási és Közművelődési Bizottsága által szervezett romániai tanulmányi útra velünk tartott. Ő igen sok segítséget nyújtott helyismeretével és unitárius kapcsolataival. Így voltunk akkor ven-dégek a *Kálnoki* unitárius lelkészcsa-ládnál is. Életrajzi adatai csak a rideg tényeket tartalmazzák, de nem szól-nak hányatott életének apró részletei-ről s magáról az emberről. Nemes lel-kének egy vonását eelem ki: az ön-zetlenségét. Mikor e sorok íróját az a megtisztelés érte, hogy 1989. decem-ber 7-én az OEE választmányi ülésén méltassa *Bedő Albert* munkáját szüle-tésének 150. évfordulóján – ő készsége-sen rendelkezésre bocsátotta az évek alatt összegyűjtött „*Bedő-dossi-ét*”. Sőt az előadás anyagát utólag még lektorálta is. (Az írás a Szerkesztőbi-zottság elnökénél van.) Természe-ten nemcsak *Bedő Albertről* gyűjtött össze minden fellelhető írást, hanem más jeles unitárius emberekről is. Ezek között voltak és vannak számosan er-dészek is. Az ő tevékenysége így köz-vetlenül is szolgálja a mi nagyjaink (az egész erdészet) jobb megismerését. Valamennyi erdész nevében köszön-jük ezt és kívánunk Miklós bácsinak Istentől áldott jó egészséget a további munkásságához.

Fröhlich András

A Trópusi Erdő- alap térnyerése

A Tropical Forest Trust (Trópusi Erdő-alap – TFT) – amelyet a kerti bútorokkal kereskedő nagy európai cégek egy cso-portja alapított 1999-ben – egy olyan új erdészeti projektet támogat Malaj-ziában, amely az év végére biztosítani fogja, hogy az FSC minősített faanyag megjelenjen a piacon.

A TFT tagjai a trópusi fatermékeiből származó bevétel egy részét félreteszik. Ezt a pénzt később jobb, az FSC alapelveinek és kritériumainak megfelelő erdőgaz-dálkodási módszerek bevezetését szolgáló projektek finanszírozására fordítják.

A TFT tagsága folyamatosan nő, je-lenleg 18 vállalatból áll. További támog-atást nyújt a hatalmas brit barkács-áruház-lánc, a B&Q.

(*Tropical Forest Trust, 2000. július*
16.)